ความสุขที่สมบูรณ์

การเกิดขึ้นแห่งกุศลกรรม
เป็นการฉลองวันเกิดที่สมค่าอย่างแท้จริง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง

ความสุขที่สมบูรณ์

การเกิดขึ้นแห่งกุศลกรรม
เป็นการฉลองวันเกิดที่สมค่าอย่างแท้จริง

พระธรรมเทศนาโดย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๐ **ความสุขที่สมบูรณ์**

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : 978-611-03-0147-3

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม ๒๕๓๗
พิมพ์ครั้งที่ ๖๒: กรกฎาคม ๒๕๕๔

*(ข้อมูลสถิติการพิมพ์อยู่ระหว่างการรวบรวมข้อมูลเก่า
ครั้งที่พิมพ์ที่ระบุนี้เป็นการประมาณขั้นต่ำ เท่าที่มีข้อมูลปรากฏในปัจจุบัน)*

หนังสือนี้ ไม่มีค่าลิขสิทธิ์ แต่เพื่อให้เนื้อหาสาระของหนังสือถูกต้องแม่นยำ ท่านผู้ใดศรัทธาประสงค์จะพิมพ์เผยแพร่ ขอให้ติดต่อขอรับต้นแบบหนังสือ *'ฟรี'* จากวัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐ แล้วนำไปดำเนินการจัดพิมพ์เองตามแต่เห็นควร http://www.watnyanaves.net

๐ **พิมพ์ที่: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา**

เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๑ ๑๓๕๓ โทรสาร. ๐-๒๔๔๑ ๑๔๖๔ และ www.thammasapa.com

คำนำ

หนังสือชุดธรรมะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เล่มนี้ มีชื่อว่า **"ความสุขที่สมบูรณ์ : การเกิดขึ้นแห่งกุศลกรรมเป็นการฉลองวันเกิดที่สมค่าอย่างแท้จริง"** เป็นพระธรรมเทศนาที่ชี้แนะถึงวิธีฏิบัติเพื่อสร้างความสุข ห่างไกลความทุกข์และหนทางพัฒนาความสุขด้วยการพัฒนากุศล อันเป็นความสุขที่สมบูรณ์แท้จริง

ธรรมสภา เห็นว่าพระธรรมเทศนาเรื่องนี้มีเนื้อหาสาระที่ให้แง่คิดและคติสอนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีทาง และการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต เสมือนแสงสว่างส่องนำทางชีวิตให้ดำเนินไปตามมรรคาแห่งธรรม ซึ่งนับเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับสาธุชนผู้มีความสนใจใฝ่ธรรม

ธรรมสภา ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่เมตตาอนุญาตให้จัดพิมพ์หนังสือชุดนี้ ด้วยหวังว่าความเจริญงอกงามแห่งสัมมาปัญญาที่อาจเกิดมีขึ้นในครั้งนี้ จักเป็นผลสนองที่มีคุณค่าสูงสุด

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

อนุโมทนา

คุณสุทธิรักษ์ สุขธรรม และคุณวิชาวุธ สุขธรรม ในนามของสำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม แจ้งขออนุญาตพิมพ์หนังสือธรรม ๔ เรื่อง คือ

๑. **คู่สร้าง คู่สม**

๒. **ระลึกถึงความตาย**

๓. **ความตายคือคติธรรมแห่งชีวิต**

๔. **ความสุขที่สมบูรณ์**

อาตมภาพขออนุโมทนาตามความประสงค์ เพราะเป็นการช่วยกันแผ่ขยายความรู้ความเข้าใจ เป็นเครื่องเจริญธรรมเจริญปัญญา ให้อำนวยประโยชน์สุขแก่พหูชน ตามคติแห่งพระพุทธจริยา

สิทธิในการพิมพ์เผยแพร่เฉพาะครั้ง สำหรับการพิมพ์ครั้งนี้ได้มอบให้เปล่าตามที่ขออนุญาตเฉพาะกรณี ตามที่ได้แจ้งแล้วนั้น

ขอให้บุญเจตนาในการส่งเสริมกุศล อำนวยผลให้ธรรมแผ่ไพศาล เพื่อความไพบูลย์แห่งประโยชน์สุขของมหาชน ยืนนานสืบไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

สารบัญ

⊙ เกิดดีที่สุดคือเกิดกุศล ๙

⊙ ปฏิบัติถูก มีแต่สุข ทุกข์ไม่มี ๑๑

⊙ ปฏิบัติไม่ถูก ยิ่งห่างสุข ทุกข์ทับถม ๑๒

⊙ โชคมา ก็ใช้ทำความดี เคราะห์มี ก็เป็นเครื่องมือพัฒนา ๑๕

⊙ แย่งความสุข ก็เลยทุกข์ด้วยกัน
แบ่งความสุข ก็จะสุขทั่วกัน ๑๘

⊙ ทั้งโลกจะสุขสันติ์ เมื่อคนมีสุขแบบประสาน ๒๑

⊙ แม้แต่สุขที่ชอบธรรม
ถ้าปฏิบัติผิด สุขก็กลายเป็นเสื่อม ๒๓

⊙ ถึงจะเสวยสุข ถ้ายังไม่อิสระ ก็ไม่เป็นสุขที่สมบูรณ์ ๒๕

⊙ สิ่งทั้งหลายก็ทุกข์ต่อไป ตามเรื่องของธรรมชาติ
แต่ใจเราเป็นอิสระมีสุขที่สมบูรณ์ ๒๘

⊙ พัฒนากุศล คือหนทางพัฒนาความสุข ๓๑

สยํ กตานิ ปุญฺญานิ ตํ มิตฺตํ สมฺปรายิกํ

ความดีที่ทำไว้เอง เป็นมิตรติดตามตัวไปเบื้องหน้า

(๑๕/๑๖๓)

ความสุขที่สมบูรณ์

การเกิดขึ้นแห่งกุศลกรรม
เป็นการฉลองวันเกิดที่สมค่าอย่างแท้จริง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

เกิดดีที่สุด คือเกิดกุศล

ความสุขเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา เป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหากันอยู่ แต่ที่จริงความสุขนั้นเราสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ทันที ก็คือในจิตใจนี่เอง เมื่อใดโยมมีศรัทธา มีเมตตา มีไมตรีธรรมแล้ว ความสุขก็เกิดขึ้นในใจเมื่อนั้น ทันที

โดยเฉพาะวันนี้เป็นวันเกิด และเป็นวันที่เนื่องในวันเกิด ถ้าทำให้เกิดเมตตาและศรัทธาเป็นต้น ที่เป็นกุศลธรรมขึ้นได้ ก็สมชื่อวันเกิด คือได้ทำให้กุศลธรรมเกิดขึ้น ซึ่งเป็นความเกิดที่ดีที่สุด สมตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้คือ การเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรม

วันนี้เป็นวันเกิด ความเกิดที่ดีที่สุด ที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้สมกับความเป็นวันเกิด ก็คือการเกิดขึ้นของกุศลธรรม พอกุศลธรรมเกิดขึ้นก็กลายเป็นการฉลองวันเกิดที่สมค่าอย่างแท้จริง

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า เราควรทำกุศลธรรมให้เกิดขึ้น เพราะว่ากุศลธรรมนำมาซึ่งความสุข

อย่างที่กล่าวไว้แล้วว่า คนเราเกิดมาย่อมปรารถนาความสุข แต่บางทีเราไปนึกถึงพุทธภาษิตแห่งหนึ่ง มีข้อความเป็นทำนองหลักการ หรือคำสอนเบื้องต้นว่า ชาติปิ ทุกฺขา การเกิดเป็นทุกข์ โยมก็คงนึกว่า อ้าว...ในเมื่อการเกิดเป็นทุกข์แล้วนี่จะมาทำอย่างไรให้การเกิดเป็นสุข ก็จะขัดกับพุทธพจน์ไปสิ

ขอให้เข้าใจว่า ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า การเกิดเป็นทุกข์นั้น พระองค์ตรัสตามธรรมชาติ เรียกว่าตามสภาวะ คือตามสภาวะของสังขาร หมายความว่า การเกิดนี้ก็ตกอยู่ใต้กฎธรรมชาติ

กฎธรรมชาติ ก็คือ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งสอนให้รู้ว่า สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป มีการเปลี่ยนแปลงตั้งอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เป็นไปตามเหตุปัจจัย ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องกฎของธรรมชาติ ซึ่งเป็นสภาพธรรมดาของมันอย่างนั้นเอง

แต่ทุกข์ในธรรมชาติที่เป็นสภาวะนั้น ยังไม่ใช่ทุกข์ในใจของเรา มันจะเป็นทุกข์แก่เราหรือไม่ ก็อยู่ที่เราปฏิบัติต่อมันถูกหรือผิด ท่านเพียงแต่บอกให้รู้ว่าธรรมชาติของมันเป็นอย่างนี้ มันเป็นความจริงอยู่อย่างนั้น เป็นเรื่องของธรรมชาติ

ปฏิบัติถูก มีแต่สุข ทุกข์ไม่มี

สังขารทั้งหลายมันก็เป็นไปตามพระไตรลักษณ์ มีความเปลี่ยนแปลงเป็นต้น อันนี้ไม่มีใครสามารถจะเถียงได้ แต่ทีนี้ถ้าเราปฏิบัติไม่ถูก ความทุกข์ในธรรมชาตินั้น ก็กลายมาเป็นทุกข์ในตัวเรา คนคือเราก็กลายเป็นทุกข์ไปเพราะว่าปฏิบัติไม่ถูกต่อธรรมชาติ

แต่ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง เราก็ทำให้ทุกข์ที่อยู่ในธรรมชาตินั้น เป็นของธรรมชาติไปตามเรื่องของมัน เราไม่พลอยเป็นทุกข์ไปด้วย นอกจากไม่พลอยเป็นทุกข์แล้ว ยังสามารถปฏิบัติให้เกิดความสุขได้ด้วย ถ้าปฏิบัติต่อทุกข์ถูกต้อง พระพุทธเจ้าตรัสว่าเราจะเป็นสุข

ทุกฺขํ ปริญฺเญยฺยํ ทุกข์นั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าเป็น **ปริญไญย คือเป็นสิ่งสำหรับรู้** รู้ทุกข์ คือรู้เท่าทันทุกข์ เรารู้เท่าทันทุกข์แล้วเราก็ไม่เป็นทุกข์ การรู้จักกับทุกข์ กับการเป็นทุกข์ นี่คนละอย่าง พระพุทธเจ้าไม่เคยตรัสให้เราเป็นทุกข์

มีแต่ทรงสอนให้เราเป็นสุข พระองค์ตรัสบอกว่าทุกข์นั้นสำหรับกำหนดรู้ คือให้เรารู้เท่าทันทุกข์ เพื่อเราจะได้ไม่ต้องเป็นทุกข์เท่านั้นเอง

ถ้าเราปฏิบัติต่อทุกข์ถูกต้อง เราก็เป็นสุขแล้ว ยิ่งกว่านั้นก็คือ สามารถทำให้ทุกข์เป็นปัจจัยของความสุขด้วย ผู้ที่ปฏิบัติถูกต้อง สามารถทำให้ทุกข์เป็นปัจจัยของความสุข พระอรหันต์ท่านปฏิบัติต่อทุกข์อย่างถูกต้อง จนกระทั่งท่านหลุดพ้นจากทุกข์กลายเป็นบุคคลที่มีสุขโดยสมบูรณ์ทีเดียว

เพราะฉะนั้น เรื่องทุกข์นี้จึงมีเคล็ดลับอยู่ในตัว คือว่าพระพุทธเจ้าตรัสให้เรารู้ทัน แล้วก็ปฏิบัติต่อมันให้ถูกต้อง เมื่อเราดำเนินชีวิตถูกต้อง คือปฏิบัติต่อทุกข์ถูกต้อง เราก็เป็นสุข และเราก็มีทุกข์น้อยลงทุกที จนทุกข์หมดไป จะเหลืออะไร ก็เหลือแต่สุข

ปฏิบัติไม่ถูก ยิ่งห่างสุข ทุกข์ทับถม

พระพุทธเจ้าตรัสประมวลหลักวิธีปฏิบัติในเรื่องความสุขและความทุกข์ไว้ในที่แห่งหนึ่ง มีเป็น ๓ ข้อ ซึ่งยืดออกไปตามคำอธิบายเป็น ๔ ข้อ น่าสนใจมาก อาตมภาพขอนำมาแสดงไว้ พระองค์สรุปไว้ง่ายๆ วิธีปฏิบัติต่อทุกข์และสุขที่พระองค์ตรัสไว้ มีดังนี้

๑. ไม่เอาทุกข์มาทับถมตนที่ไม่มีทุกข์
๒. ไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม
๓. แม้สุขที่ชอบธรรมนั้นก็ไม่ลุ่มหลงมัวเมา
๔. เพียรปฏิบัติเพื่อเข้าถึงสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป

นี่เป็นหลักสำคัญ ถ้าเราปฏิบัติได้ตามหลักการนี้ เราก็ชื่อว่าปฏิบัติถูกต้องในเรื่องความสุขความทุกข์ ทีนี้ลองมาดู

ข้อที่ ๑ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไม่ให้เอาทุกข์มาทับถมตนที่ไม่มีทุกข์ หมายความว่า เราอยู่ในโลก เราก็มีชีวิตอยู่ตามธรรมดาสังขาร สังขารมันก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ตามธรรมดาของมัน เราดำเนินชีวิตให้ดีงามถูกต้อง แล้วทุกข์ตามธรรมชาติก็มีของมันไป อันนั้นเราไม่ไปเถียงมัน แต่เราไม่เพิ่ม เราไม่เอาทุกข์มาทับถมตัวเรา เราก็สบายไปขั้นหนึ่งแล้ว

ในทางตรงข้าม ถ้าเราปฏิบัติไม่ถูกต้อง ทุกข์ที่มันมีอยู่ในธรรมชาตินั้นมันก็เกิดเป็นทุกข์ในใจของเรา เราก็เอาทุกข์มาทับถมตัวเอง ดังจะเห็นว่าบางคนปฏิบัติ ไม่ถูกต้องเที่ยวหาทุกข์มาใส่ตนมากมาย

เรื่องนี้พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในการที่ทรงโต้ตอบกับลัทธินิครนถ์ คือเรื่องมันเกิดจากลัทธินิครนถ์ ก็เลยจะขอยกมาเป็นตัวอย่าง แต่เป็นตัวอย่างที่หยาบๆ ของการเอาทุกข์มาทับถมตน คือ

ลัทธินิครนถ์นี้เขาถือการบำเพ็ญตบะ ตบะก็คือการทำความเพียรทรมานตนเอง ซึ่งมีวิธีการต่างๆ มากมาย เรียกง่ายๆ ว่าเป็นการหาทุกข์มาใส่ตน เช่น เวลาจะโกนศีรษะ เขาไม่ใช้มีดโกน แต่นักบวชนิครนถ์ เขาใช้วิธีถอนผมทีละเส้นจนกระทั่งหมดศีรษะ อย่างนี้ เป็นต้น

ตบะในสมัยโบราณนั้นมีมากมายหลายแบบ เช่น ถึงหน้าร้อนก็ไปนอนอยู่กลางแดด แต่ถึงหน้าหนาวกลับไปแช่ตัวอยู่ในน้ำ เวลานอนแทนที่จะนอนบนพื้นสบายๆ ก็นอนบนเตียงหนาม อะไรอย่างนี้เป็นต้น หมายความว่า ทรมานร่างกาย ทำให้ตัวทุกข์

ทำไมเขาจึงทำอย่างนั้น เขาบอกว่า เพราะว่าเราตามใจมันคือตามใจกิเลสนี่แหละ มันจึงทำให้เกิดทุกข์ขึ้น เพราะฉะนั้นเราจะไม่ตามใจมันละ เราทรมานมัน มันจะได้หมดกิเลส กิเลสจะได้แห้งไป นี่เป็นวิธีปฏิบัติของพวกนิครนถ์

พระพุทธเจ้าตรัสว่า วิธีนี้เป็นการเอาทุกข์มาทับถมตนที่ไม่มีทุกข์ นี่เป็นตัวอย่างอันหนึ่ง

โชคมา ก็ใช้ทำความดี
เคราะห์มี ก็เป็นเครื่องมือพัฒนา

คนเราอยู่ในโลก แต่มักปฏิบัติไม่ถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลายในโลก จึงดำเนินชีวิตไม่ถูกต้อง

สิ่งที่เราเกี่ยวข้องต่างๆ นี่ มันก็อยู่ของมันไปตามปกติตามธรรมชาติ แต่เราปฏิบัติต่อมันไม่ถูก วางใจ ไม่ถูก แม้แต่มองก็ไม่ถูก เราจึงเกิดทุกข์ สิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ตามธรรมดา มันก็เป็นไป ถ้าเรารู้ทันก็เห็นมันเป็นไปตามกฎธรรมชาติ แต่ถ้าเราไม่รู้เท่าทัน เรามองไม่เป็น ก็เกิดทุกข์ทันที

แม้แต่เหตุการณ์ความผันผวนปรวนแปรต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของคนเรา ที่เรียกกันว่า โชคบ้าง เคราะห์บ้าง ศัพท์พระเรียกว่าโลกธรรม ซึ่งเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้คนดีใจเสียใจเป็นสุขและเป็นทุกข์ เวลามันเกิดขึ้น...

ถ้าเราปฏิบัติไม่ถูกต้อง ที่สุขเราก็แปลงให้เป็นทุกข์ ที่มันเป็นทุกข์อยู่แล้วเราก็เพิ่มทุกข์แก่ตัวเราให้มากขึ้น แต่ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง ที่ทุกข์เราก็ผันแปลงให้เป็นสุข ที่มันเป็นสุขอยู่แล้ว เราก็เพิ่มให้เป็นสุขมากยิ่งขึ้น

โลกธรรมคืออะไร โลกธรรม แปลว่า ธรรมประจำโลก ได้แก่สิ่งที่เกิดแก่มนุษย์ทั้งหลายตามคติธรรมดาของความเป็น

อนิจจัง ก็คือเรื่องลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์ สิ่งเหล่านี้พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า มันมีอยู่เป็นธรรมดา เมื่อเราอยู่ในโลก เราไม่พ้นมันหรอก เราต้องเจอมัน ทีนี้ถ้าเราเจอมันแล้วเราวางใจไม่ถูก และปฏิบัติไม่ถูกต้อง เราจะเอาทุกข์มาใส่ตัวทันที

พอเรามีลาภ เราก็ดีใจ อันนี้เป็นธรรมดา เพราะเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา แต่พอเสื่อมลาภเราก็เศร้าโศก เพราะเราสูญเสีย ทีนี้ถ้าเราวางใจไม่ถูก ไประทมตรมใจ แล้วไปทำอะไรประชดประชันตัวเอง หรือประท้วงชีวิต เป็นต้น เราก็ซ้ำเติมตัวเอง ทำให้เกิดทุกข์มากขึ้น

อย่างง่ายๆ กว่านั้น เช่นเสียงนินทาและสรรเสริญ คำสรรเสริญนั้นเป็นสิ่งที่เราชอบใจ พอได้ยินเราก็มีความสุขใจก็ฟูขึ้นมา แต่พอได้ยินคำนินทาเราก็เกิดความทุกข์ ทุกข์นี้เกิดเพราะอะไร เพราะเรารับเอาเข้ามา คือรับกระทบมันนั่นเอง คือเอาเข้ามาบีบใจของเรา

ทีนี้ ถ้าเราวางใจถูกต้อง อย่างน้อยเราก็รู้ว่า อ้อ...นี่คือธรรมดาของโลก เราได้เห็นแล้วไง พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วว่าเราอยู่ในโลก เราต้องเจอโลกธรรมนะ เราก็เจอจริงๆ แล้วเราก็รู้ว่า อ้อ...นี่ความจริงมันเป็นอย่างนี้เอง เราได้เห็น ได้รู้แล้ว เราจะได้เรียนรู้ไว้

พอบอกว่าเรียนรู้เท่านั้นแหละ มันก็กลายเป็นประสบการณ์สำหรับศึกษา เราก็เริ่มวางใจต่อมันได้ถูกต้อง ต่อจากนั้นก็นึกสนุกกับมันว่า อ้อ...ก็อย่างนี้แหละ อยู่ในโลกก็ได้เห็นความจริงว่ามันเป็นอย่างไร ทีนี้ก็ลองกับมันดู แล้วเราก็ตั้งหลักได้สบายใจ อย่างนี้ก็เรียกว่า ไม่เอาทุกข์มาทับถมใจตัวเอง

อะไรต่างๆ นี่ โดยมากมันจะเกิดเป็นปัญหาก็เพราะเราไปรับกระทบ ถ้าเราไม่รับกระทบ มันก็เป็นเพียงการเรียนรู้ บางทีเราทำใจให้ถูกต้องกว่านั้น ก็คือคิดจะฝึกตนเอง พอเราทำใจว่าจะฝึกตนเอง เราจะมองทุกอย่างในแง่มุมใหม่ แม้แต่สิ่งที่ไม่ดีไม่น่าชอบใจ เราก็จะมองเป็นบททดสอบ พอมองเป็นบททดสอบทีไร เราก็ได้ทุกที ไม่ว่าดีหรือร้ายเข้ามา ก็เป็นบททดสอบใจและทดสอบสติปัญญาความสามารถทั้งนั้น ก็ทำให้เราเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะเราได้ฝึกฝน เราได้พัฒนาตัวเรา เลยกลายเป็นดีไปหมด

ถ้าโชค หรือโลกธรรมที่ดีมีมา เราก็สบาย เป็นสุข แล้วเราก็ใช้โชคนั้น เช่น ลาภ ยศ เป็นเครื่องมือเพิ่มความสุขให้แผ่ขยายออกไป คือใช้มันทำความดีช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ ทำให้ความสุขขยายจากตัวเรา แผ่กว้างออกไปสู่ผู้คนมากมายในโลก

ถ้าเคราะห์ หรือโลกธรรมที่ร้ายผ่านเข้ามา ก็ถือว่าเป็นโอกาสที่เราจะได้ฝึกฝนพัฒนา มันก็กลายเป็นบททดสอบเป็น

บทเรียน และเป็นเครื่องมือฝึกสติฝึกปัญญา ฝึกการแก้ปัญหาเป็นต้น ซึ่งจะทำให้เราพัฒนายิ่งขึ้นไป

เพราะฉะนั้น ลูกศิษย์พระพุทธเจ้าจึงถือคติว่า...ให้มนสิการให้ถูกต้อง ถ้ามองสิ่งทั้งหลายให้เป็นแล้ว ก็จะเกิดประโยชน์แก่เราหมด ไม่ว่าดีหรือร้าย นี้เป็นตัวอย่างวิธีการเบื้องต้น แต่รวมความง่ายๆ ก็คือ เราไม่เอาทุกข์มาทับถมตนเองเป็นหลักข้อที่ ๑

แย่งความสุข ก็เลยทุกข์ด้วยกัน
แบ่งความสุข ก็จะสุขทั่วกัน

ข้อที่ ๒ ท่านว่า ไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม

สุขที่ชอบธรรม คือ สุขที่เราควรได้ ควรมี ตามเหตุปัจจัยมีหลายขั้นหลายระดับ เรามีสิทธิ์ที่จะได้รับความสุขเหล่านั้นแต่ให้เป็นไปโดยชอบธรรม เช่น ถ้าเป็นความสุขทางวัตถุก็ไม่ให้เป็นความสุขที่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่ควรจะเป็นความสุขที่เผื่อแผ่ ซึ่งช่วยให้เกิดความสุข ขยายกว้างขวางออกไป ถ้าสุขของเราเกิดขึ้นโดยตั้งอยู่บนความทุกข์ของผู้อื่นก็ไม่ดี ไม่ชอบธรรม

เพราะฉะนั้น จึงต้องให้เป็นความสุขที่ชอบธรรม เราสุขผู้อื่นก็ไม่ทุกข์ ถ้าให้ดียิ่งกว่านั้น ก็ให้เป็นสุข ด้วยกัน

สุขนี้มีหลายแบบหรือหลายระดับ คือ

๑. สุขแบบแย่งกัน

๒. สุขแบบไปด้วยกัน หรือสุขแบบประสานกัน

๓. สุขแบบอิสระ

สุขแบบแย่งกัน ก็คือ *ถ้าเขาสุขเราก็ทุกข์ ถ้าเราสุขเขาก็ทุกข์* โดยมากจะเป็นความสุขประเภทที่เกี่ยวกับวัตถุ ความสุขที่เกี่ยวกับวัตถุนั้นต้องได้ต้องเอา พอเราได้มาเราสุข คนอื่นเสียหรือไม่ได้ เขาก็เกิดความทุกข์ แต่พอเขาได้ เราเสีย เราไม่ได้ เขาสุขเราก็ทุกข์ ความสุขอย่างนี้ ไม่เอื้อต่อกัน ยังก่อปัญหา

ยิ่งมองกว้างออกไปในสังคม เมื่อมนุษย์ทั้งหลายต่างก็หาความสุขจากการได้และการเอา ก็แย่งชิงเบียดเบียนกัน สังคมก็เดือดร้อนวุ่นวาย ในที่สุดก็มีแต่ความเดือดร้อนแผ่ไปทั่ว ทุกคนแย่งกันสุข เลยต้องทุกข์กันทั่วไปหมด ไม่มีใครได้ความสุข เพราะฉะนั้นจึงต้องมีความสุขที่พัฒนาต่อไป

ความสุขขั้นที่สอง คือ **ความสุขที่ประสานกัน** *ช่วยกันสุข ถ้าเราสุขก็ทำให้เขาสุขด้วย* นี่ก็คือความสุขที่เกิดจากการพัฒนาจิตใจโดยเฉพาะก็คือความรักแท้

ความรักแท้ คือความปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วย แต่ต้องระวังแยกให้ดี เพราะความรักนี้เป็นศัพท์ที่คลุมเครือหน่อย

ความรักนั้นมี ๒ อย่าง คือ รักแท้กับรักเทียม ความรักประเภทที่เราต้องการคือความรักแท้ ได้แก่ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข อันนี้เป็นความหมายที่สำคัญของคำว่าความรัก และความรักประเภทนี้มีชื่อพิเศษเรียกว่าเมตตา เมตตาหรือความรักที่ต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข

ส่วนความรักอีกอย่างหนึ่งนั้นตรงข้าม คือความรักที่อยากเอาคนอื่นมาบำเรอความสุขของเรา ความรักที่ต้องการเอาคนอื่นมาทำให้เราเป็นสุข ความรักที่ต้องการครอบครอง อันนี้ก็จัดเข้าในจำพวกความสุข จากการที่ต้องได้ต้องเอา เป็นความสุขแบบแย่งกันเหมือนกับที่พูดมาแล้ว

ความรักแท้ที่ต้องการให้คนอื่นเป็นสุข จะเห็นได้ง่ายๆ เหมือนความรักของพ่อแม่ พ่อแม่รักลูกก็คืออยากให้ลูกเป็นสุข ถ้าเราอยากให้ลูกเป็นสุข เราก็ต้องพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกเป็นสุข เพื่อจะได้เห็นลูกมีความสุข พอเห็นลูกมีความสุข พ่อแม่ก็มีความสุขด้วย

จะเห็นว่า พ่อแม่อยากเห็นลูกเป็นสุขก็เลยต้องพยายามทำให้ลูกเป็นสุข ตอนแรกลูกก็ต้องการวัตถุ สิ่งของ เช่น อาหาร หรือสิ่งที่จะดู จะฟัง เป็นต้น พ่อแม่ก็หาวัตถุเหล่านั้นมาให้แก่ลูก เมื่อให้แก่ลูก พ่อแม่ก็ต้องสละ

การสละนั้น ตามปกติจะทำให้ไม่สบาย เป็นทุกข์ เพราะอะไร เพราะว่าเราเสีย แต่พ่อแม่ให้แก่ลูกก็ไม่ทุกข์ พ่อแม่

ไม่ทุกข์ แต่กลับสุขด้วย เพราะอะไร เพราะอยากให้ลูกเป็นสุข และอยากเห็นลูกเป็นสุข พอสละให้เงิน ให้ทอง ให้ของ แก่ลูกแล้ว เห็นลูกมีความสุข พ่อแม่ก็มีความสุขด้วย ก็เลยกลายเป็นว่า การให้หรือการสละนี่ เป็นความสุขได้เหมือนกัน

ตามปกติคนเรานี้จะต้องได้ ต้องเอา จึงจะเป็นสุข ถ้าให้ต้องเสีย ก็ทุกข์ แต่พอมีความรัก คือเมตตาขึ้นแล้ว การให้ก็กลายเป็นความสุขได้ ทีนี้พอเราให้ เขาเป็นสุข เราเห็นเขาเป็นสุขสมใจเรา เราก็สุขด้วย แสดงว่าความสุขของบุคคลทั้งสองนี้อาศัยซึ่งกันและกัน เป็นความสุขแบบประสาน คือร่วมกันสุข หรือสุขด้วยกัน ไม่ใช่ความสุขแบบแย่งกัน

ทั้งโลกจะสุขสันติ์ เมื่อคนมีสุขแบบประสาน

ถ้าเราพัฒนาจิตใจอย่างนี้ โดยขยายความรักความเมตตาออกไป เราก็สามารถมีความสุขเพิ่มขึ้น โดยที่คนอื่นก็มีความสุขด้วย อย่างนี้ก็เป็นความสุขที่ประกอบด้วยธรรม

ถ้าความสุขอย่างนี้เกิดขึ้นมาก ก็ทำให้โลกนี้มีสันติสุขเริ่มตั้งแต่ในครอบครัว เป็นต้นไป พ่อแม่อยากให้ลูกเป็นสุข สละให้แก่ลูกแล้ว พ่อแม่ก็เป็นสุขด้วย ถ้าลูกรักพ่อแม่เหมือนอย่างที่พ่อแม่รักลูก ลูกก็จะทำแก่พ่อแม่อย่างเดียวกับที่พ่อแม่ทำกับตนเอง คือลูกจะพยายามทำให้พ่อแม่เป็นสุข ลูกก็ให้แก่พ่อแม่

ลูกก็พยายามรับใช้ ทำอะไรต่างๆ ให้พ่อแม่มีความสุข พอลูกเห็นพ่อแม่มีความสุข ลูกก็สุขด้วย ความสุขของลูกก็ประสานกับสุขของพ่อแม่ ถ้าอย่างนี้ก็มีแต่ความสุขสันติ์ ร่มเย็นยิ่งขึ้นในครอบครัวก็เป็นสุข

ขยายออกไปในหมู่เพื่อนฝูงญาติมิตรก็เหมือนกัน ถ้าญาติมิตรเพื่อนฝูงให้แก่กัน หรือทำอะไรให้กัน โดยอยากจะให้ญาติหรือเพื่อนเป็นสุข พอเห็นญาติหรือเพื่อนเป็นสุข ตัวเองก็เป็นสุขด้วย

เมื่อความสุขแบบประสานกันอย่างนี้กว้างออกไป โลกนี้ก็ร่มเย็น และมีการช่วยเหลือกัน การอาศัยกันได้วัตถุสิ่งของต่างๆ ก็จะกลายเป็นเครื่องประกอบที่จะ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันนี้ก็เป็นความสุขอย่างหนึ่งที่ชอบธรรม รวมความแล้วความสุขที่พัฒนายิ่งขึ้นไปมีอยู่มากมาย

อีกตัวอย่างหนึ่ง โยมมีศรัทธาในพระศาสนา มีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยเชื่อในบุญกุศล พอไปทำบุญกุศลก็เกิดความอิ่มใจ แม้จะให้จะสละก็ไม่ทุกข์ เพราะใจมีศรัทธาเสียแล้วเมื่อให้ด้วยศรัทธา การให้ก็กลายเป็นความสุขด้วย

เป็นอันว่าในขั้นต้น มนุษย์เรามีความสุขจากการได้การเอา จึงแย่งความสุขกัน แต่เมื่อพัฒนาไปพอถึงขั้นที่ ๒ จิตใจมีคุณธรรม เช่นมีเมตตา มีไมตรี มีศรัทธา การให้กลาย

เป็นความสุข ก็เกิดความสุขจากการให้ จึงเปลี่ยนเป็นความสุขที่ประสานส่งเสริมอุดหนุนซึ่งกันและกัน มนุษย์เราก็พัฒนาต่อไปในเรื่องความสุข แล้วก็ทำให้ทั้งชีวิตและทั้งโลกนี้มีความสุขมากขึ้นด้วย แต่รวมความก็คือว่า เราต้องพยายามทำตัวให้มีความสุขโดยถูกต้อง ถ้าทำได้อย่างนี้ ก็เป็นการมีความสุขโดยชอบธรรม

แม้แต่สุขที่ชอบธรรม ถ้าปฏิบัติผิด สุขก็กลายเป็นเสื่อม

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าเป็นความสุขโดยชอบธรรมแล้ว เรามีสิทธิ์เสวยไม่ต้องไปสละละทิ้ง แต่ท่านสอนไม่ให้หยุดแค่นี้ เพราะถ้าเราปฏิบัติผิด พอเรามีความสุขแล้วเราก็อาจจะพลาด จุดที่จะพลาดอยู่ตรงนี้คือ เรามีสิทธิ์ที่จะสุข และเราก็สุขแล้ว แต่เราเกิดไปหลงเพลิดเพลินมัวเมา พอเราหลงเพลินมัวเมา ความสุขนั้นก็จะกลับกลายเป็นปัจจัยของความทุกข์ได้ พอถึงตอนนี้ก็จะเสีย เพราะฉะนั้น ความสุขนั้นเราจะต้องรู้ทันด้วย

ความสุขก็เป็นโลกธรรมอย่างหนึ่ง คือมันเกิดขึ้น แล้วก็ตั้งอยู่ และดับไป เป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปลงไป ถ้าเรารู้ทันความจริงนี้ เมื่อสุขเราก็เสวยสุขนั้นโดยชอบธรรม แต่เราไม่หลงมัวเมาในความสุขนั้น เมื่อรู้เท่าทันไม่หลงมัวเมาแล้ว มันก็ไม่เป็น

ปัจจัยให้เกิดทุกข์ แต่ถ้าหลงมัวเมา สุขก็เป็นปัจจัยแก่ทุกข์ อย่างน้อยก็ทำให้ติด แล้วก็เพลิดเพลินหลงมัวเมา ไม่ทำอะไร ทำให้ เกิดความประมาท

คนที่คิดว่า เราสุขแล้ว เราสำเร็จแล้ว เราเก่งแล้ว เราดีแล้วนี่ พระพุทธเจ้าตรัสเตือนไว้ว่าจะเป็นเหตุให้เกิดความประมาท เพราะเกิดความพอใจก็ได้แต่มัวเสวยความสุขและความสำเร็จนั้น ไม่ทำอะไรที่ควรจะทำต่อๆไป หรือให้ยิ่งขึ้นไป มีกิจหน้าที่อะไรที่ควรทำก็ไม่ทำ อะไรเกิดขึ้นควรตรวจตราแก้ไข หรือจัดดำเนินการ ก็ปล่อย ก็ละเลย มัวแต่หลงในความสุข กลายเป็นทางของความประมาท แล้วก็เป็นความเสื่อมต่อไป

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า แม้แต่พระอริยะอย่างพระโสดาบันก็ยังประมาทได้ ประมาทเพราะอะไร เพราะว่าไปเกิดความพอใจขึ้นมา อิ่มใจว่านี่เราได้บรรลุธรรมสูง ถึงขั้นนี้แล้วพอ พอใจขึ้นความประมาทก็ตามมาทันที ก็ไม่เพียรพยายามเพื่อก้าวหน้าในคุณความดียิ่งขึ้นไป ก็กลายเป็นความเสื่อม

พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า เรื่องความเจริญงอกงามในกุศลธรรมนั้นหยุดไม่ได้ เราต้องพยายามยิ่งขึ้นไป มีพุทธพจน์แห่งหนึ่งตรัสว่า เราไม่สรรเสริญแม้แต่ความตั้งอยู่ได้ในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ต้องพูดถึงความเสื่อมจากกุศลธรรม เราสรรเสริญแต่ความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปในกุศลธรรมเท่านั้น ก็หมาย

ความว่า เราจะต้องเพียรพยายามปฏิบัติเจริญกุศลธรรมให้ก้าวหน้าไป จนกระทั่งหมดกิเลส หมดความทุกข์ มีปัญญาสมบูรณ์ มีสติสมบูรณ์ที่สุด ถ้าเราเกิดไปติดในความสุข ในความเพลิดเพลิน เราก็หยุด เราก็ไม่ขวนขวาย ไม่ปฏิบัติต่อไป ก็จะกลายเป็นทางของความเสื่อม เพราะฉะนั้น ความสุขถ้าเราหลงติดมัวเมา ก็เป็นการผิดพลาด

เพราะฉะนั้น จึงต้องเสวยความสุขด้วยความรู้เท่าทัน แล้วความรู้เท่าทันที่เป็นตัวปัญญานี้จะป้องกันไม่ให้สุขนั้นเกิดพิษเกิดภัย มันจะป้องกันเหตุร้ายภัยพิบัติ และความเสื่อมได้ทั้งหมด นี่ก็คือการเสวยสุขโดยไม่ประมาทนั่นเอง

ถึงจะเสวยสุข
ถ้ายังไม่อิสระ ก็ไม่เป็นสุขที่สมบูรณ์

นอกจากนั้น การที่เราจะต้องไม่ประมาท ไม่หลงติดเพลินใจความสุข ก็เพราะว่ายังมีความสุขอย่างอื่นที่ประณีตยิ่งขึ้นไป ที่เราควรจะได้ยิ่งกว่านี้ เพราะฉะนั้น เราจึงก้าวไปสู่ข้อที่ ๔ คือเพียรพยายามที่จะเข้าถึงความสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป

ความสุขมีหลายระดับ อย่างที่ยกมาพูดเมื่อกี้ เริ่มต้นเรามีความสุขจากการเสพวัตถุ คือสิ่งที่จะมาบำรุงตา หู จมูก ลิ้น กายของเรา ให้ได้ดู ฟัง ดมกลิ่น ลิ้มรส ที่ชื่นชมชอบใจ

พวกนี้เป็นความสุขทางประสาทสัมผัส เบื้องต้น

เมื่อพัฒนาต่อไป เราก็มีความสุขเพิ่มขึ้นอีกอย่าง ที่ว่าเมื่อกี้คือความสุขจากคุณธรรม ตอนแรกเราเคยมีความสุขจากการได้การเอาอย่างเดียว เป็นความสุขขั้นต้น ยังแคบอยู่ พอเรามีคุณธรรมเพิ่มขึ้น เราก็มีความสุขจากการให้ด้วย เมื่อมีศรัทธา เราก็มีความสุขจากการทำบุญทำกุศล เมื่อทำบุญทำกุศลไปแล้ว ระลึกขึ้นมาเมื่อไรก็มีความปีติอิ่มใจ มีความสุขจากการได้ทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ ได้ช่วยเหลือสังคม และได้ทำความดีงามต่างๆ ถ้าเราไม่ประมาท คือไม่หยุดเสียแค่ความสุขขั้นต้น เราจะสามารถพัฒนาในความสุข ทำความสุขให้เกิดขึ้นได้อีกมากมาย ต่อจากนี้ความสุขก็ขยายออกไปอีกเลยจากความสุขในการทำความดีก็ไปสู่ความสุขที่เกิดจากปัญญา

ความสุขที่เกิดจากปัญญา ก็คือ ความรู้เท่าทันสังขาร รู้โลกและชีวิตตามเป็นจริง รู้เท่าทันอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ความสุขทั้งหลายนี้ในที่สุดจะเป็นสุขจากการเสพวัตถุก็ตาม สุขในการอยู่กับธรรมชาติก็ตาม และแม้แต่สุขจากการทำความดีต่างๆ นี้ ล้วนแต่เป็นความสุขที่ยังต้องอิงอาศัย คือต้องอาศัยวัตถุ หรือปัจจัยภายนอก ขึ้นต่อสิ่งหรือบุคคลอื่น

เมื่อความสุขของเราอาศัยวัตถุ เราก็ฝากความสุขไว้กับวัตถุ ถ้าขาดวัตถุนั้นเราก็ขาดความสุข ตอนแรก เราบอกว่า

ถ้าเรามีวัตถุนั้นเราจะมีความสุข ต่อมาเราเพลินไป ความสุขของเราก็ต้องอาศัยวัตถุนั้น พอขาดวัตถุนั้นเราสุขไม่ได้และกลายเป็นทุกข์ด้วย แย่ลงกว่าเก่า อันนี้พระพุทธเจ้าตรัสให้ระวัง เพราะจะเป็นการสูญเสียอิสรภาพ ทำอย่างไรเราจะรักษาฐานเดิมไว้ได้ คือเรามีวัตถุนั้นเราก็มีความสุข แต่ถ้าไม่มีเราก็สุขได้ ถ้าอย่างนี้ก็แสดงว่าเรายังตั้งหลักอยู่ได้ และยังมีอิสรภาพอยู่

เมื่อเราทำความดี เราก็มีสิทธิที่จะได้รับความสุขจากการทำความดีนั้น เช่นด้วยศรัทธา ด้วยเมตตา ด้วยจาคะ เราบำเพ็ญประโยชน์ทำบุญทำกุศลแล้ว เราก็มีสิทธิ์ที่จะได้ความสุขจากบุญกุศลเหล่านั้น แต่มันก็ยังเป็นความสุขที่อิงอาศัย คือเราจะต้องอาศัยการระลึกถึงความดีหรือบุญถึงกุศลนั้นอยู่ ถ้าเป็นความสุขที่อิงอาศัย มันก็ยังเป็นสิ่งที่อยู่นอกตัว ไม่เป็นเนื้อเป็นตัวของเราเอง ทำอย่างไรเราจะมีความสุขที่ไม่ต้องขึ้นกับสิ่งอื่น

ถ้าความสุขนั้นยังต้องขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น มันก็ผันแปรได้ และตัวเราก็ไม่เป็นอิสระ เพราะสิ่งนั้นตกอยู่ใต้กฎธรรมชาติ เป็นไปตามอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันสามารถกลับย้อนมาทำพิษแก่เราได้ สิ่งภายนอกที่เราอาศัยนั้น มันไม่ได้อยู่กับตัวข้างในเรา ไม่เป็นของเราแท้จริง เมื่อเราฝากความสุขไว้กับมัน ถ้ามันมีอันเป็นอะไรไป เราก็ทุกข์ ความดีก็เหมือนกัน เมื่อเรามีความสุขเพราะอาศัยมัน ถ้าความดีนั้นเราทำไปแล้วคนอื่น

ไม่เห็นหรือไม่ชื่นชม บางทีใจเราก็หม่นหมองไปด้วย จึงเรียกว่าเป็นความสุขที่ยังอิงอาศัยอยู่

เพราะฉะนั้น เราจึงต้องก้าวต่อไปสู่การมีปัญญารู้ความจริงของสิ่งทั้งหลาย รู้ว่าธรรมดาของสิ่งทั้งหลายก็เป็นอย่างนั้น ไม่ว่าอะไรที่เป็นสังขาร จะเป็นรูปธรรม หรือนามธรรม เป็นความชั่วหรือความดี เป็นวัตถุ หรือเป็นเรื่องของจิตใจ มันก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งนั้น เมื่อรู้ความจริงแล้วก็จะเข้าถึงกระแสของธรรมชาติ เรียกว่ากระแสเหตุปัจจัย ปัญญาของเราก็เข้าไปรู้ทันกระแสเหตุปัจจัยนี้ พอปัญญารู้เท่าทันมันแล้ว เราก็วางใจได้ รู้สึกเบาสบาย เราก็รู้แต่เพียงตามเป็นจริงว่าเวลานี้สิ่งนี้มันเป็นอย่างนี้ มันก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน

เมื่อรู้ทันแล้ว สิ่งนั้นก็ไม่ย้อนมาทำพิษแก่จิตใจของเรา จิตใจของเราก็เป็นอิสระ ตอนนี้ก็จะมาถึงขั้นสุดท้ายที่ว่า สิ่งทั้งหลายที่เป็นสังขาร มันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันก็เป็นทุกข์ไปตามธรรมชาติของมัน ตามสภาวะ เรารู้เห็นความจริงของมัน แต่เราไม่พลอยเป็นทุกข์ไปด้วย

สิ่งทั้งหลายก็ทุกข์ต่อไป ตามเรื่องของธรรมชาติ
แต่ใจเราเป็นอิสระมีสุขที่สมบูรณ์

สิ่งทั้งหลายที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีความ

เปลี่ยนแปลงเป็นไปต่างๆ มันก็ต้องเป็นอย่างนั้นเป็นธรรมดา เพราะมันอยู่ในกฎธรรมชาติอย่างนั้น ไม่มีใครไปแก้ไขได้ แต่ที่มันเป็นปัญหาก็เพราะว่าในเวลาที่มันแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมชาตินั้น มันพลอยมาเบียดเบียนจิตใจของเราด้วย เพราะอะไร เพราะเรายื่นแหย่ใจของเราเข้าไปใต้อิทธิพลความผันผวนปรวนแปรของธรรมชาตินั้นด้วย

ดังนั้น เมื่อสิ่งเหล่านั้นแปรปรวนไปอย่างไร ใจของเราก็พลอยปรวนแปรไปอย่างนั้นด้วย เมื่อมีอันเป็นไปใจของเราก็ถูกบีบคั้นไม่สบาย

แต่พอเรารู้เท่าทันถึงธรรมดาแล้ว กฎธรรมชาติก็เป็นกฎธรรมชาติ สิ่งทั้งหลายที่เป็นธรรมชาติ ก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติ ทำไมเราจะต้องเอาใจของเราไปให้กฎธรรมชาติบีบคั้นด้วย เราก็วางใจของเราได้ ความทุกข์ที่มีในธรรมชาติก็เป็นของธรรมชาติไป ใจของเราไม่ต้องเป็นทุกข์ไปด้วย ตอนนี้แหละที่ท่านเรียกว่ามีจิตใจเป็นอิสระ จนกระทั่งว่า แม้แต่ทุกข์ที่มีในกฎของธรรมชาติ ก็ไม่สามารถเบียดเบียนบีบคั้นใจเราได้ เป็นอิสรภาพแท้จริง ที่ท่านเรียกว่า วิมุตติ

เมื่อพัฒนามาถึงขั้นนี้ เราก็จะแยกได้ระหว่างปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายภายนอกกับการเป็นอยู่ของชีวิตจิตใจภายในของเรา กล่าวคือ สำหรับสิ่งทั้งหลายภายนอก ก็ยกให้เป็นภาระของปัญญาที่จะศึกษา และกระทำไปให้ทันกันกับกระบวนการแห่ง

เหตุปัจจัยของธรรมชาติให้ได้ผลดีที่สุด ส่วนภายในจิตใจก็คงอยู่เป็นอิสระ พร้อมด้วยความสุข

ความสุขจากความเป็นอิสระถึงวิมุตติ ที่มีปัญญารู้เท่าทันพร้อมอยู่นี้ เป็นความสุขที่สำคัญ พอถึงสุขขั้นนี้แล้วเราก็ไม่ต้องไปพึ่งสิ่งอื่นอีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรม หรือนามธรรม มันจะกลายเป็นความสุขที่เต็มอยู่ในใจของเราเลย และเป็นสุขที่มีประจำอยู่ตลอดทุกเวลา เป็นปัจจุบัน

ความสุขที่เรานึกถึงหรือใฝ่ฝันกันอยู่นี่ มักเป็นความสุขที่อยู่ในอนาคต คือเป็นความสุขที่หวังอยู่ข้างหน้า และอิงอาศัยสิ่งอื่น แต่พอมีปัญญารู้เท่าทันความจริงแล้วจะเกิดความสุขที่อยู่ในตัวเป็นประจำ และมีอยู่ตลอดทุกเวลา เป็นปัจจุบันทุกขณะ กลายเป็นว่า ความสุขเป็นเนื้อเป็นตัว เป็นชีวิตจิตใจของเราเอง พอถึงตอนนี้ก็ไม่ต้องหาความสุขอะไรอีก

ถ้ามีอะไรมาเสริมให้ความสุขเพิ่มขึ้น เราก็มีความสุขที่เป็นส่วนแถม และเราก็มีสิทธิ์เลือกตามสบายว่า จะเอาความสุขนั้นหรือไม่ ไม่มีปัญหา และเมื่อสุขแถมนั้นไม่มี ก็ไม่เป็นไร เราก็สุขอยู่ตลอดเวลา

ตอนนี้ท่านเรียกว่า ไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตัวเองอีก พลังงานชีวิตที่เหลืออยู่ก็ยกให้เป็นประโยชน์แก่โลกไป นี่แหละเป็นสุขที่สมบูรณ์และก็เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ด้วย

พัฒนากุศล
คือหนทางพัฒนาความสุข

อาตมภาพ ก็เลยนำเอาเนื้อความบางตอนในหนังสือชีวิตที่สมบูรณ์ (ธรรมกถาที่บ้านของนายแพทย์ สมชาย กุลวัฒนพร รัฐนิวเจอร์ซี่ จัดพิมพ์ครั้งแรกโดยสถาบันวิจัยโภชนาการมหิดล ก.ค. ๒๕๓๗ ประเทศสหรัฐอเมริกา) มากล่าวด้วย แต่ไม่ใช่ว่าจะเหมือนกันหมด เพียงแต่มาบรรจบกัน ตอนแรกพูดเรื่องอื่นก่อน แต่พอพูดไปพูดมาก็มาจบลงที่เรื่องเดียวกัน คือชีวิตที่สมบูรณ์ หรือความสุขที่สมบูรณ์

ทั้งนี้ก็เพราะว่า ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นไม่ว่าจะจับแง่ไหน ในที่สุดก็เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะธรรมเป็นความจริงตามธรรมชาติ เมื่อเป็นความจริงตามธรรมชาติแล้ว มันก็จะเป็นเรื่องเดียวกันทั้งหมด จะพูดจุดไหน ในที่สุดมันก็มาบรรจบเป็นอันเดียวกัน

วันนี้อาตมภาพได้พูดถึงเรื่องความสุข เพื่อให้เห็นถึงหลักการของพระพุทธศาสนา ขอทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า

พระพุทธเจ้าตรัสวิธีปฏิบัติต่อความสุขไว้ ประมวลได้ ๔ เรื่อง คือ

๑. ไม่เอาทุกข์ทับถมตนที่ไม่มีทุกข์

๒. ไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม

๓. ไม่มัวเมาหมกมุ่นในความสุขนั้น แม้แต่ที่ชอบธรรม

๔. ปฏิบัติให้เข้าถึงความสุขที่ประณีตยิ่งขึ้น ไปจนสมบูรณ์

ถ้าโยมทำอย่างนี้ก็มีแต่จะเจริญงอกงาม จนมีความสุขได้ตลอดเวลา

ความสุขอย่างนี้เกิดขึ้นโดยปกติก็อาศัยกุศลธรรมอยู่เรื่อย กุศลธรรมมีหลายอย่างเช่นที่กล่าวมาแล้ว มีเมตตา และศรัทธา เป็นต้น ที่โยมมีอยู่ในใจ ซึ่งทำให้ใจสบาย และทำให้ทำความดีต่างๆ และหลังจากทำแล้ว ระลึกขึ้นมาก็เกิดความอิ่มใจ มีปีติ ทำให้ใจสบายได้ตลอดทุกเวลา จนกระทั่งถึงปัญญา ซึ่งเป็นตัวสำคัญที่สุด ปัญญานั้นรักษาใจไม่ให้ตกอยู่ใต้กระแสกฎธรรมชาติ ทำให้เราถึงวิมุตติ มีจิตใจเป็นอิสระ

เมื่อมีกุศลธรรม ไม่ว่าจะเป็นเมตตา เป็นศรัทธา หรืออะไรก็ตาม จนกระทั่งมีปัญญา ก็จะทำให้เกิดความเป็นมงคลที่แท้จริง พอเกิดกุศลธรรมขึ้นมา นั่นก็คือการเกิดที่ดี

วันนี้เป็นวันเกิดของคุณโยม อาตมภาพก็เลยถือนิมิตว่าให้เป็นการเกิดของกุศลธรรม พอโยมเกิดมีกุศลธรรม ความเป็นมงคลก็เกิดขึ้นทันที อย่างวันนี้ เวลานี้ โยมทุกท่านก็ถือได้ว่าเกิดกุศลธรรมแล้ว คือตั้งแต่ก่อนมาที่นี่ ก็มีจิตใจที่ประกอบด้วยไมตรีธรรมต่อโยมผู้เป็นเจ้าภาพ ความมีไมตรีด้วยเมตตาธรรมนี้

เป็นความหวังดีปรารถนาความสุขต่อกัน จิตใจที่มีกุศลธรรมข้อนี้ก็เป็นจิตใจที่มีความสุข เป็นมงคล เพราะฉะนั้น โยมทุกท่านก็มีกุศลธรรมเกิดขึ้นใจในก่อนมาแล้ว

พอมาถึงที่นี่ ก็พัฒนาเพิ่มพูนกุศลธรรมนั้นให้มากขึ้นไปอีก คือ นอกจากว่าได้มาพบปะกันในหมู่ญาติมิตร มีไมตรีธรรมต่อกันแล้ว ก็ได้แสดงไมตรีธรรม นั้นออกมาด้วยวาจาและด้วยการกระทำต่างๆ ที่เป็นการขวนขวายช่วยเหลือ และร่วมกันทำบุญทำกุศลในพระศาสนา มาช่วยถวายไทยธรรม เป็นการให้กำลังแก่พระสงฆ์ในการปฏิบัติกิจพระศาสนา ช่วยให้พระสงฆ์ทำงานพระศาสนา ให้พระศาสนาเจริญงอกงามต่อไป จึงถือว่าโยมได้ร่วมบำรุงพระศาสนา หรือสืบต่ออายุพระศาสนาด้วย

เมื่อพระศาสนาเจริญงอกงาม ก็แผ่ประโยชน์สุขไปให้แก่ประชาชน เพราะธรรมแผ่ไป ทำให้คนประพฤติดีงาม สังคมก็มีความร่มเย็นเป็นสุข โยมก็ชื่อว่าได้ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุขด้วย ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นการเกิดขึ้นของกุศลธรรมขยายกว้างขวางออกไปๆ พอระลึกได้อย่างนี้ จิตใจก็เกิดปีติมีความอิ่มใจ

เพราะฉะนั้น นอกจากการกระทำภายนอกแล้ว ก็ควรทำใจภายในด้วย ถ้าทำใจถูกต้อง อย่างที่ทางพระท่านเรียกว่ามีโยนิโสมนสิการ ก็ขยายให้กุศลธรรมยิ่งพอกพูน

ยกตัวอย่างในการทำบุญวันนี้ ก็คือ โยมถวายไทยธรรมแก่พระสงฆ์ เป็นการทำบุญทำทานก็เป็นกุศลธรรม พอทำใจถูกต้อง ก็มองเห็นว่า อ้อ...ไทยธรรมที่ถวายนี้จะเป็นเครื่องให้กำลังแก่พระสงฆ์ ช่วยให้ท่านไปทำงานพระศาสนา แล้วก็มองไกลไปถึงงานของพระศาสนา ว่าพระสงฆ์จะได้เล่าเรียนปริยัติ คือคำสอนของพระพุทธเจ้า และได้ไปปฏิบัติธรรมบำเพ็ญภาวนา ทั้งสมาธิ ทั้งวิปัสสนา แล้วก็ไปเผยแผ่สั่งสอนธรรมแก่ประชาชน ประชาชนก็จะมีความร่มเย็นเป็นสุข

โอ...บุญที่ทำวันนี้นี่มีความหมายมากเหลือเกิน ยิ่งเรามองได้กว้างไกลออกไปเท่าไร ก็ยิ่งทำให้จิตใจมีความเบิกบานผ่องใสมากขึ้นเท่านั้น อย่างนี้เรียกว่าเป็นการทำใจถูกต้อง

ยิ่งกว่านั้น กุศลนี้ควรให้ได้ผลทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต อดีตคือ เจตนาก่อนมาที่ตั้งไว้ถูกต้องแล้ว ซึ่งประกอบด้วยศรัทธาและเมตตา

ปัจจุบัน คือขณะทำก็ดีแล้ว เพราะทำด้วยความตั้งใจเป็นบุญเป็นกุศล

อนาคต คือต่อจากนี้ไป ระลึกนึกขึ้นมาเมื่อไรก็ให้เกิดความอิ่มใจ มีปีติหล่อเลี้ยงใจทำให้มีความสุข อย่างที่ท่านเรียกว่ามีปีติเป็นภักษาคือมีความปีติเป็นอาหารใจ ทำให้อิ่มใจ อาหารใจนี้บางทีอิ่มจนไม่ต้องรับประทานอะไร เมื่ออิ่มใจก็มีความสุข

ฉะนั้น ถ้าโยมทำบุญถูกต้องแล้ว บุญก็จะเกิดต่อเนื่องตลอดไปเป็นเวลายาวนาน เป็นที่พึ่งที่อาศัยของชีวิต และทำให้เกิดความสุข

รวมความว่า วันนี้อย่างน้อยโยมก็เกิดกุศลธรรมขึ้นมาแล้ว เป็นนิมิตที่ดีงามของวันเกิด เพราะฉะนั้น อาตมภาพขออนุโมทนาและก็ขอให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้น แล้วนี้พัฒนายิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์ และเป็นมงคลอันนำมาซึ่งความสุข ความเจริญงอกงาม ยิ่งขึ้นไปจนได้สำเร็จเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ และความสุขที่สมบูรณ์

---

* ธรรมกถาวันทำบุญอายุครบ ๘๔ ปี ของคุณโยมนาม พูนวัตถุ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๗ และเนื่องในการที่จะมีอายุครบ ๘๐ ปี ของคุณโยมเฉลิม พูนวัตถุ ในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๗ ในการพิมพ์ครั้งนี้ได้ตัดข้อความที่เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลออกไป

อมฤตพจนา

(พุทธศาสนสุภาษิต)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

น ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโย

อย่าพึงสร้างความพอใจในความชั่วนั้น
การสั่งสมความชั่วเป็นการก่อความทุกข์

(๒๕/๑๙)

ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถียติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา

บุคคลใดเคยทำกรรมชั่วไว้แล้ว (กลับตัวได้) หันมาทำดีปิดกั้น
บุคคลนั้นย่อมทำให้โลกแจ่มใสเหมือนดวงจันทร์
อันพ้นจากเมฆหมอก

(๒๕/๒๓)

สยํ กตานิ ปุญฺญานิ ตํ เว อาเวณิยํ ธนํ

ความดีที่ทำไว้เองนี่แหละ เป็นทรัพย์ส่วนเฉพาะของตัวแท้ๆ

(๒๗/๑๙๙๘)

ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ ตํ เว ปรมทุกฺกรํ

การใดเป็นประโยชน์ด้วย ดีด้วย
การนั้นและ ทำได้ยากอย่างยิ่ง

(๒๕/๒๒)

อลาโภ ธมฺมิโก เสยฺโย ยญฺเจ ลาโภ อธมฺมิโก

ไม่ได้แต่ชอบธรรมดีกว่า
ถึงได้แต่ไม่ชอบธรรมจะดีอะไร

(๒๖/๓๘๒)

ทุกฺเขน ผุฏฺฐา ขลิตาปิ สนฺตา
ฉนฺทา จ โทสา น ชหนฺติ ธมฺมํ

บัณฑิตนั้น ถึงถูกทุกข์กระทบ ถึงพลาดพลั้งลง
ก็คงสงบอยู่ได้ และไม่ละทิ้งธรรมเพราะชอบหรือชัง

(๒๗/๑๔๖๗)

สยํ กตานิ ปุญฺญานิ ตํ เว อาเวณิยํ ธนํ

ความดีที่ทำไว้เองนี่แหละ เป็นทรัพย์ส่วนเฉพาะของตัวแท้ๆ

(๒๗/๑๙๙๘)

โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา

บุคคลใดในกาลก่อนเคยผิดพลาด ครั้นภายหลังเขากลับตัวได้
ไม่ประมาท บุคคลนั้นย่อมทำโลกให้แจ่มใสเหมือนดวงจันทร์
อันพ้นจากเมฆหมอก

(๒๕/๒๓)

ปณิธานของธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม

ธรรมสภาก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๓๐ มีปณิธานในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระบรมศาสดา ตามเจตนารมณ์ของท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี (นายบรรลือ สุขธรรม ป.ธ.๘) อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้ก่อสร้างธรรมสภา อันเป็นธรรมสภาแห่งแรกของประเทศไทย สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ทรงปิดทองลูกนิมิตเอก ในวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๒

สืบเนื่องตามกาลเวลา ในยุคก่อนปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ หนังสือธรรมะที่ได้จัดพิมพ์จำหน่ายในท้องตลาด ส่วนมากมีเนื้อหาสาระและมีคุณค่าเป็นอย่างมาก แต่ไม่มีผู้คนสนใจเท่าที่ควร เป็นเพราะรูปเล่มส่วนใหญ่ ไม่มีความสวยงาม ไม่มีคุณสมบัติพอที่จะดึงดูดประชาชนให้สนใจหนังสือ ทำให้ในอดีตหนังสือธรรมะไม่ได้รับความนิยมเป็นที่แพร่หลาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม ได้ตั้งปณิธานว่า ภายใน ๑๐ ปี จะต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการเผยแพร่หนังสือธรรมะ ให้มีรูปแบบสวยงาม น่าจับต้อง เป็นที่สนใจของประชาชน และจะทำให้หนังสือธรรมะขึ้นชั้นโชว์ตามร้านหนังสือชั้นนำ ติดอันดับ Best Seller เหมือนหนังสือชนิดอื่นทั่ว ๆ ไปที่วางจำหน่ายอยู่ จึงได้พัฒนารูปแบบปกและรูปเล่ม ให้มีความน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาถึง ๑๐ ปี และตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นไป ทำให้ประชาชนเปลี่ยนวัฒนธรรมการอ่านมาสนใจหนังสือธรรมะเพิ่มมากขึ้น ธรรมสภามีความภูมิใจที่ได้นำเสนอและพัฒนาการอ่านหนังสือธรรมะของประชาชน ดังที่ท่านจะเห็นได้ในปัจจุบัน

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ผ่านมา ธรรมสภาได้ตั้งปณิธานให้หนังสือธรรมะเป็นหนังสือที่มีคุณภาพดีและราคาถูก เพื่อสนองความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด จะพัฒนาหนังสือและสื่อธรรมะให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า **"หนังสือธรรมะทั้งสวย ทั้งดี มีคุณภาพ และราคาไม่แพง"**

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นต้นไป เป้าหมายของสำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม คือ การเผยแพร่ธรรมะที่ส่งเสริมให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุข และสิ่งเสพติดทั้งหลาย เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามและการนำมาซึ่งความสุขของมนุษยชาติ

ธรรมสภาได้ตั้งปณิธานไว้ว่า ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๐ ประชาชนชาวไทย จักมีอิสระปราศจากความงมงาย ปราศจากสิ่งเหลวไหล และจะส่งเสริมให้อบายมุขหมดไปจากประเทศไทย ซึ่งอาจจะเป็นไปไม่ได้ แต่ขอให้ลดลง ๆ เรื่อย ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนมีศีล มีธรรม มีวัฒนธรรมของชาวพุทธ และมีความปีติในการปฏิบัติธรรม เพื่อความสุขของชีวิตและเพื่อความสุขของสังคมโดยทั่วกัน

ด้วยความสุจริต หวังดี ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สถาบันบันลือธรรม เป็นองค์กรเอกชนที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อสืบทอดและเผยแพร่พระพุทธศาสนา สานต่อเจตนารมณ์ของ**หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ** สวนโมกขพลาราม **หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ** องค์ประธานสถาบันบันลือธรรม และ **ท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี** ป.ธ. ๘ (นายบันลือ สุขธรรม) ผู้ให้กำเนิดธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม และศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

- **กิจกรรมของสถาบันบันลือธรรม**

๑. โครงการ **พบพระ พบธรรม** พระเถระแสดงธรรม ณ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ทุกวันเสาร์ เวลา ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น. สอบถามองค์บรรยายธรรมที่ ๐๘๖-๐๐๓๕๔๗๘

๒. โครงการ **อยู่กันด้วยความรัก** จัดกิจกรรมเพื่อสาธารณกุศลช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ และช่วยเหลือชุมชนในถิ่นทุรกันดาร และกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๑

๓. ธรรมสถาน **"สวนมุทิตาธรรมาราม"** อบรมการเรียนรู้ชีวิตตามธรรมใน ๑ วัน ทุกวันพุธต้นเดือน เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๐๐ น. ติดต่อเข้าร่วมกิจกรรมที่ โทร. ๐๘๖-๐๐๓๕๔๗๘

๔. กองทุน **"คลังธรรมทาน"** บริจาคหนังสือเป็นสาธารณกุศลเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน โดยแจ้งความจำนงเป็นจดหมายขอรับบริจาคได้ที่ธรรมสภา

๕. **หอสมุดธรรมสมาธิ** ห้องสมุดธรรมะและนั่งสมาธิภาวนา พร้อมกับฟังธรรมะในสวนใต้ร่มเงาไม้ตามธรรมชาติ สถานที่รื่นรมย์ ติดกับพุทธมณฑล เปิดบริการเวลา ๐๙.๐๐-๑๕.๐๐ น. สอบถามข้อมูล เพื่อขอใช้สถานที่เพื่ออบรมฟรี โทร. ๐๒-๔๘๒-๑๑๙๖, ๐๘๖-๐๐๗๕๔๗๘

๖. **เรือนทานวันพระ** ขอเชิญรับประทานอาหารฟรี ตั้งแต่เวลา ๐๗.๐๐-๑๓.๐๐ น. ทุกวันพระ ณ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ กทม. ๑๐๑๗๐ โทร. ๐๘๑-๗๓๕-๑๗๖๖

๗. **โครงการสร้างศูนย์เผยแพร่หนังสือและสื่อธรรมะทางพระพุทธศาสนา**
สถาบันบันลือธรรมมีปณิธานที่จักจัดสร้าง**ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา**ทั่วประเทศ เพื่อการเผยแพร่ธรรมะแก่ประชาชนอย่างแพร่หลายและเพื่อความมั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์ นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งมีประโยชน์ที่คงอยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ชื่อว่าได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์ที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ เพื่อมอบเป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงานประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินอย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โปรดติดต่อที่ **ธรรมสภา ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา** ๑/๔-๕ ถ.บรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐ โทรศัพท์. (๐๒) ๔๔๑ ๑๕๘๘, ๘๘๘ ๗๙๔๐ โทรสาร. (๐๒) ๔๔๑๑๔๖๔ www.thammasapa.com

ยถาปิ ปุปฺผราสิมฺหา กยิรา มาลาคุเฬ พหู
เอวํ ชาเตน มจฺเจน กตฺตพฺพํ กุสลํ พหุํ

ช่างดอกไม้ ร้อยพวงมาลัยได้มากมาย
จากกองดอกไม้กองหนึ่ง ฉันใด
คนเราเกิดมาแล้ว ก็ควร (ใช้ชีวิตชาติหนึ่งนี้)
สร้างความดีงามให้มาก ฉันนั้น

[๑๓.๐๗] *(๒๕/๑๔)*

www.thammasapa.com
ISBN : 978-611-03-0147-3
9 786110 301473

ท่านที่อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์หนังสือนี้ ถือได้ว่ามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ธรรม อันเป็นกุศลอย่างยิ่ง
ขอกราบขอบพระคุณท่านที่ช่วยสมทบการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ราคา **๒๐** บาท